

УДК: 378.091.26 (100)

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОСВІТНІХ ВИМІРЮВАНЬ З ІСТОРІЇ

Т. С. Вакуленко

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди (м. Харків, Україна)
E-mail: vakulenko_tetyana@ukr.net*

THE ISSUE OF INTERNATIONAL EXPERIENCE IN EDUCATIONAL ASSESSMENT IN HISTORY

T. S. Vakulenko

*H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
(Kharkiv, Ukraine)*

У статті розглянуто зміст і структуру тестувань з історії у світі. Автор показав, що в різних країнах використовують різні випробування з історії. Так, у Великобританії тестування для отримання сертифікату про загальну середню освіту можна проходити декількома способами, зокрема, розробляти проект-дослідження на одну з запропонованих тем. Автор акцентує увагу на тому, що тест з історії, який складають вступники до деяких вищих навчальних закладів у США, SAT II, повністю складається із завдань закритого типу, ці завдання мають аналітичний характер і перевіряють уміння особистості зіставляти факти, прослідковувати тенденції в історичних подіях. Автор приділив особливу увагу дослідженню тестувань з історії у Польщі та Росії. У тестах цих країн використовуються завдання з розгорнутою відповіддю, які передбачають демонстрацію учасником тестування своїх роздумів стосовно певного

історичного діяча, його ролі в історії. Учасник тестувань має підтвердити власну точку зору ґрунтовною аргументацією, історичними свідченнями.

На основі досвіду тестувань у різних країнах визначено напрями подальшого вдосконалення зовнішнього незалежного оцінювання з історії в Україні.

Ключові слова: екзамен, тест, історія, зміст, структура, тестування, досвід, освітні вимірювання.

Вступ. Значна кількість міжнародних порівняльних досліджень щодо визначення впливу якості освіти на економічне зростання, зокрема, дослідження Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), підтверджують значущість освіти для розвитку держави. Дослідники ОЕСР визначили, що запровадження ефективних заходів для вдосконалення системи освіти прямо впливає на зростання ВВП та підвищення інших показників економічного добробуту країн.

На сьогодні в Україні здійснюється низка заходів, спрямованих на вдосконалення системи освіти. Система зовнішнього незалежного оцінювання (далі ЗНО) стала не лише дієвим засобом усунення корупції під час вступу до вищих навчальних закладів (ВНЗ), а також інструментом відбору студентів до вишів, але й стимулом для вдосконалення якості загальної освіти, оскільки зумовлює орієнтацію учнів на оволодіння шкільними програмами, посилює вмотивованість учнів до навчання. Завдяки зовнішньому незалежному оцінюванню учасники тестування, їхні батьки та вчителі можуть отримати об'єктивні дані про результати засвоєння учнями навчальних програм; учителі можуть використати їх для вдосконалення навчальної практики.

Питання про вдосконалення ЗНО є однією з провідних проблем освітніх вимірювань. Серед напрямів, які досліджують науковці: шкалювання результатів тестувань (В. Бахрушин, В. Горох, С. Раков та ін.), змістовне наповнення тестів (В. Бойко, Л. Дворецька та ін.), удосконалення тестів з української мови та літератури (С. Ломакович, В. Терещенко та ін.). Отже, учені вивчають питання про вдосконалення ЗНО в різних аспектах, проте не достатньо дослідженим залишається питання вдосконалення тестів з історії, а саме вивчення міжнародного досвіду організації й проведення таких тестувань. Можна стверджувати, що суспільна значущість і недостатня розробленість проблеми зумовили актуальність дослідження.

Метою статті є вивчення змісту й особливостей проведення тестів з історії у провідних країнах світу.

Завданнями дослідження є аналіз зарубіжних джерел з проблеми організацій й проведення тестів з історії, визначення шляхів удосконалення тестування з історії в Україні.

Виклад основного матеріалу. Одна з провідних країн світу, **Великобританія**, відома своєю якісною системою освіти. Історія тестувань у цій країні налічує понад 100 років, тому вивчення досвіду цієї країни є важливим елементом нашого дослідження. У Великобританії екзамен з історії пропонується як екзамен за вибором для отримання атестату про загальну середню освіту (GCSE), а також для продовження навчання на поглиблених курсах для вступу до вищих навчальних закладів (GCE, A-level).

Під час навчання в школі учень може обрати один з запропонованих курсів історії, наприклад сучасна історія, історія ХХ століття тощо. Складання GCSE з історії пропонується будь-яким з двох способів: виконання екзаменаційної роботи за обраним напрямом або виконання екзаменаційної роботи разом із презентацією власного дослідного проекту на одну з запропонованих тем. Другий варіант обирають учні, які хочуть максимально проявити свій творчий потенціал.

Слід зазначити, що складання екзамену пропонують шість різних тестових агенцій, кожна з агенцій розробляє власну систему оцінювання відповідно до тем, які затверджуються на рівні держави. Екзамени з історії можна складати за двома специфікаціями: лінійною та покроковою [3]. Згідно з лінійною програмою екзамен за всією програмою проходить наприкінці курсу, за покроковою — упродовж року поступально за різними темами. Метою екзаменів є перевірка: здатності учня до засвоєння знань щодо обраних періодів/аспектів, пояснення важливих історичних подій, аналізу історичних процесів та діяльності персоналій тощо; критичного ставлення учня до історичних джерел, здатності обирати головне й робити висновки на його основі; ефективної організації й використання своїх знань; здійснення обґрунтованих висновків і суджень.

Розглянемо приклад покрокового екзамену за першою темою, який пропонує організація Edexcel [2] для варіанту А (написання екзаменаційної роботи). Екзамен складається лише із запитань, що передбачають надання розгорнутої відповіді. Таких поточних екзаменів упродовж року учень має скласти 3. Тривалість кожного екзамену 75 хв. Оскільки це поточний

екзамен, то його зміст зосереджений лише на одній темі, однак ця тема розбита на 6 підтем, з яких учень має обрати лише 3. З кожної теми учень має відповісти на 3 запитання. Тобто загальна кількість завдань для виконання – дев'ять. Окрім цього учні також можуть обирати, на які запитання із запропонованої теми надавати відповідь.

Як уже зазначалося, для складання GCSE з історії учень може обрати виконання проекту разом із написанням екзаменаційної роботи. У разі такого вибору учень проходить 3 стадії: складання тесту за загальними питаннями, за питаннями свого дослідження, захист і презентація свого дослідження. Для дослідного проекту 2013 р. усі тестові агенції пропонували такі теми: «Медицина крізь час»; «Американський Захід, 1840–1895 рр.»; «Німеччина, 1919–1945 рр.».

Варто звернутися до змісту одного із завдань тесту для того, щоб усвідомити його спрямованість. Так, у розділі «Причини початку Першої світової війни» екзамену з сучасної історії учасникам тестування пропонується поглянути на зображення, на якому показано, як король Едуард VII приїздить до Франції у 1904 році. Після ознайомлення із фотографією учні мають описати причини підписання Англією та Францією англо-французької угоди 1904 року, а також виконати одне із поданих завдань, а саме: коротко схарактеризувати економічне суперництво між Британією й Німеччиною у 1900–1914 рр.; коротко описати слабкі сторони Османської Імперії на Балканах з початку ХХ століття по 1914 р.; назвати причини зростання напруження між європейськими державами в період між 1912 роком і червнем 1914 року, коли було вбито Франца Фердинанда.

Іншою розвиненою країною із значним досвідом у галузі тестувань слід назвати Сполучені Штати Америки (США), у цій країні тестування з історії проводяться для моніторингу якості освіти: у восьмому класі як частина тестування з соціальних дисциплін; у дванадцятому класі як окремі тести з історії світу та історії США. Окрім цього, для вступу в окремі вищі навчальні заклади використовуються предметні тести SAT II [4] з історії США й/або світової історії.

Тест SAT II зі світової історії складається з 95 запитань із вибором однієї правильної відповіді з п'яти наданих варіантів. Тривалість тесту 60 хв. Для успішного складання тестування учасник має демонструвати знання фактів та термінів, розуміти причинно-наслідкові зв'язки, використовувати знання про події та знання з географії для того, щоб

показувати розуміння історичного розвитку, демонструвати розуміння ідей, що є основоположними для історичного аналізу, пояснювати зображення предметів мистецтва або цитати відповідно до певних історичних подій. Змістовно тест складається з таких розділів: глобальні питання взаємодії країн, порівняння історичного шляху різних країн (25% від загальної кількості завдань), історія Європи (25% від загальної кількості завдань), Африки (10% від загальної кількості завдань), Південно-Західної Азії (10% від загальної кількості завдань), Східної Азії (10% від загальної кількості завдань), Американської історія (10% від загальної кількості завдань). З точки зору періодизації в тесті представлено стародавню історію (25%); 500–1500 рр. (20% від загальної кількості завдань); 1500-1900 рр. (25% від загальної кількості завдань); період з 1900 до теперішнього часу (20% від загальної кількості завдань); події між визначеними хронологічними етапами (10% від загальної кількості завдань).

У одному із запитань учасники тестування мають обрати рису, яка вважається чеснотою в конфуціанстві, серед таких: доблесть у бою; благочестя; благодійність; бідність; ручна праця.

Тест SAT II з історії США складається з 90 запитань із вибором однієї правильної відповіді з п'яти наданих варіантів. Тривалість тесту 60 хв. Для успішного складання тесту учасник має розуміти історичні терміни, ідеї, узагальнення, концепції, відтворювати основну інформацію, усвідомлювати ключові ідеї американської історії, аналізувати й інтерпретувати подану інформацію, пов'язувати певні твердження з поданими датами, оцінювати дані для здійснення умовиводів. Змістовно тест складається з таких розділів: політична історія (31–35% від загальної кількості завдань), економічна історія (13–17% від загальної кількості завдань), соціальна історія (20–24% від загальної кількості завдань), інтелектуальна й культурна історія (13–17% від загальної кількості завдань), міжнародна політика (13–17% від загальної кількості завдань). З точки зору періодизації в тесті представлено історію до Колумба (20% від загальної кількості завдань); події 1790–1898 рр. (40% від загальної кількості завдань); з 1899 до теперішнього часу (40% від загальної кількості завдань). Одним із завдань тесту з розділу економічної історії, що був використаний у 2012 році, було таке: з 1870 по 1930 рік на більшості виробництв відбувалося зростання заробітної платні за годину роботи, і при цьому зменшувалася кількість робочих годин на день. Який з факторів

найбільше вплинув на це? При цьому учасник обирав один з таких варіантів відповіді: зменшення прибутків на виробництві; закони про встановлення мінімальної заробітної платні; обмеження попиту на ринку праці; зростання продуктивності праці; законодавче унормування робочих відносин.

Тести для моніторингу якості освіти учнів з історії та соціальних дисциплін (8 клас) відрізняються в різних штатах. У більшості штатів до тестів надаються завдання з вибором однієї правильної відповіді з наданих. Наприклад, у штаті Техас у кожному завданні є 4 варіанти відповіді, з яких лише один вірний. Слід зазначити, що в багатьох завданнях пропонується аналіз короткого тексту-стимулу. На основі інформації з самого тексту, а також знань історії учень має надати відповідь на запитання.

У Росії й Україні тестування для вступу до вищих навчальних закладів було започатковано в один і той самий період, тому вивчення шляху становлення тестувань у Росії є необхідним для визначення напрямів удосконалення тестування з історії в Україні. Єдиний державний екзамен (ЄДЕ) в Росії [5] використовується для вступу до певних вищих навчальних закладів. Завдання передбачають перевірку широкого кола знань і вмінь учасників тестування, зокрема: умінь систематизувати історичні факти; встановлювати причинно-наслідкові, структурні та інші зв'язки; використовувати джерела інформації різних типів (текст, таблиця, карта, ілюстрація); аргументувати власну точку зору з використанням історичних знань; демонструвати результати історико-пізнавальної діяльності. Тест складається з 40 завдань, які розподілені на три частини. Тривалість тесту 210 хв.

Перша частина містить 21 завдання із вибором однієї правильної відповіді з чотирьох запропонованих. Ці завдання спрямовані на перевірку базових знань й умінь. Друга частина складається з 13 завдань з наданням короткої відповіді, такі завдання спрямовані на перевірку умінь випускників аналізувати факти, отримувати інформацію з джерел, класифікувати й систематизувати факти. Третя частина складається з шести завдань з розгорнутою відповіддю. Перші три завдання відносяться до спільного уривка тексту (стимулу) і перевіряють здатність учасника тестування до аналізу історичних джерел, уміння розглядати історичні процеси і явища з точки зору причинно-наслідкових й структурно-функціональних зв'язків, сформованість умінь аналізувати історичні версії, аргументувати різні точки зору. Останнє завдання третьої частини має на

меті перевірку результатів історико-пізнавальної діяльності учасника тестування у вільній формі.

Слід підкреслити, що в тестах 2010–2012 рр. в останньому завданні пропонувалося надати розгорнутий аналіз діяльності однієї з історичних персон. Так, учасникам тестування було запропоновано вказати час життя історичного діяча (з точністю до десятиріччя або століття), назвати не менше двох напрямів його діяльності, надати їх коротку характеристику, а також указати результати його діяльності по кожному з названих напрямів. Серед запропонованих історичних діячів такі: Дмитро Донський, М. Сперанський, У. Черчилль, М. Хрущов.

З огляду на те, що на сьогодні в Україні проголошено курс на європейську інтеграцію, звернемося до досвіду проведення й організації тестувань з історії в одній з найближчих нам країн цього регіону, яка в попередні десятиліття показала значні темпи економічного розвитку.

У **Польщі** тест з історії [1] представлено на базовому й розширеному рівнях. Тривалість тесту базового рівня 120 хв., розширеного — 180 хв.

Базовий рівень тесту складається з 33 завдань. Серед форматів завдань такі: вибір однієї відповіді з поданих варіантів (таких завдань меншість — у тесті 2012 року їх усього три); надання короткої відповіді (написання одного-чотирьох речень, які б відповідали на поставлене запитання); визначення хронології подій (вибір першої й останньої події з перелічених); завдання на встановлення відповідності.

Слід зазначити, що завдання на встановлення відповідності бувають різні за формою, наприклад знайти відповідність між п'ятьма твердженнями і сімома варіантами відповіді; двома твердженнями і чотирма варіантами відповіді; чотирма твердженнями і шістьма варіантами відповіді. У тесті широко використовуються завдання, які містять певний стимул (текст або зображення) і запитання до нього. Слід також відзначити завдання, в якому учасникам тестування пропонується проаналізувати думки істориків з певного питання, довести хибність або справедливість певних тверджень.

На розширеному рівні учасникам тестування пропонується виконати 25 завдань у таких форматах: надати коротку відповідь, надати розгорнуту відповідь, визначити, яке з тверджень є хибним. Слід зазначити, що в тесті широко використовуються завдання на аналіз зображень (предметів мистецтва, ілюстрацій певних подій, карикатур тощо), окрім цього учасникам тестування пропонують роботу з фрагментом тексту, який

необхідно проаналізувати і на основі знань з історії виконати завдання до нього. Для того, щоб виконати останнє завдання тесту, учень має обрати одну з двох запропонованих тем і написати розгорнуту повну відповідь за цією темою. Так, у 2012 році в одному з варіантів тесту учасникам пропонувалося обрати одну з двох тем на вибір: визначити та проаналізувати роль Олександра Великого в історії стародавнього світу; назвати та оцінити заслуги Романа Дмовського та Юзифа Пілсудського для відновлення свободи Польщі.

Висновки й перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Аналіз змісту тестувань з історії в обраних країнах показав, що: зміст цих тестувань включає аналіз основних історичних подій, їх узагальнення та систематизацію; у більшості розглянутих тестів представлені завдання з відкритою формою відповіді. З огляду на це можна стверджувати, що необхідно: по-перше, включити до структури тестів з історії в Україні завдання з відкритою формою відповіді; по-друге, збільшити компетентісну складову тесту за рахунок завдань, у яких слід довести справедливість або хибність певних тверджень.

У подальших дослідженнях планується вивчити зміст та особливості світових аналогів тестів з іноземних мов, а також з математики. За результатами аналізу таких тестувань підготувати рекомендації, щодо вдосконалення тестів ЗНО з названих предметів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Egzamin maturalny [Electronic reference] // Centralna Komisja Egzaminacyjna : [website]. — Warszawa, 2012–2014 — Access mode: <http://archiwum.cke.edu.pl/index.php?option=content&task=view&id=10&Itemid=33> (access date 1.05.2014) – The name from the screen.
2. Edexcel GCSE History A (2009) [Electronic reference] // Pearson : [official website]. — London, 2010-2014. — Access mode : <http://www.edexcel.com/quals/gcse/gcse09/history/a/Pages/default.aspx> (access date 1.05.2014) – The name from the screen.
3. Past Papers related to History All [Electronic reference] // WJEC : [Official website] — Cardiff, 2011-2014. — Access mode : <http://www.wjec.co.uk/qualifications/qualification-resources.html?pastpaper=true&subject=History&level=all> (access date 1.05.2014) — The name from the screen.
4. SAT Subject Test Practice U.S. History [Electronic reference] // SAT : [website]. — Нью-Йорк, 2010–2014. — Access mode :

<http://sat.collegeboard.org/practice/sat-subject-test-preparation/us-history> (access date 1.05.2014) — The name from the screen.

5. Демонстрационные материалы КИМ ЕГЭ [Электронный ресурс] // Официальный информационный портал Единого государственного экзамена. — Москва, 2012–2014. — Режим доступа : <http://ege.edu.ru/ru/main/demovers/> (дата обращения 1.05.2014) — Название с экрана.

Вакуленко Т. С. Международный опыт образовательных измерений по истории

В статье рассмотрен вопрос о содержании и структуре тестирований по истории в мире. Автор показал, что в разных странах используют различные экзамены по истории, так, в Великобритании тестирования для получения сертификата об общем среднем образовании можно проходить несколькими способами, в частности, разрабатывать проект-исследование по одной из предложенных исторических проблем. Автор акцентирует внимание на том, что тест по истории, который сдают поступающие в некоторых высших учебных заведениях США, SAT II, полностью состоит из заданий закрытого типа, эти задания имеют аналитический характер и проверяют умение личности сопоставлять факты, отслеживать тенденции исторических событий.

Автор уделил особое внимание исследованию тестов по истории в Польше и России. В тестах этих стран используются задания с развернутым ответом, которые предусматривают демонстрацию участником тестирования своих размышлений относительно определенного исторического деятеля, его роли в истории. Участник тестирования должен подтвердить свою точку зрения основательной аргументацией, историческими свидетельствами.

На основании опыта тестирования разных стран определены направления дальнейшего совершенствования тестов внешнего независимого оценивания по истории в Украине.

Ключевые слова: экзамен, тест, история, содержание, структура, тестирование, опыт, образовательные измерения.

Vakulenko T. S. The issue of international experience in educational assessment in history

The article deals with the question of the content and structure of the tests on History in different countries of the world. The author has shown that different countries use different tests on History. The UK uses History tests as selective tests necessary for obtaining the Certificate of General Secondary Education. The author focuses on the fact that History tests are required for admission to some higher

education establishments in the USA. The test on History is one the SAT II tests. It consists of MCQ items. These items are analytical and check test taker's ability to compare facts, track trends of historical events.

The author has also studied History tests in Poland and Russia. The author has shown that these tests contain open-response items, which ask test takers to analyze a particular historical person, his/her role in history, events which are related to the person. Students have to confirm their ideas through reasoning, providing historical evidence.

The analysis of History tests has shown that the content of these tests includes analysis of major historical events, their generalization and systematization; most of these tests include open-response items.

The ways for further improvement of Ukrainian Independent External Examinations in History have been identified in the article. The author has claimed that History tests in Ukraine have to contain open-ended response items. There is also a necessity to increase the competence of the test component. It might be done by including the items, which require proving student's point of view, discovering if some statements are false or true.

Keywords: exam, test, History, content, structure, testing, experience, educational assessment.

REFERENCES

1. Egzamin maturalny [Electronic reference] // Centralna Komisja Egzaminacyjna : [website]. — Warszawa, 2012–2014 — Access mode: <http://archiwum.cke.edu.pl/index.php?option=content&task=view&id=10&Itemid=33> (access date 1.05.2014) – The name from the screen.

2. Edexcel GCSE History A (2009) [Electronic reference] // Pearson : [official website]. — London, 2010-2014. — Access mode : <http://www.edexcel.com/quals/gcse/gcse09/history/a/Pages/default.aspx> (access date 1.05.2014) – The name from the screen.

3. Past Papers related to History All [Electronic reference] // WJEC : [Official website] — Cardiff, 2011–2014. — Access mode : <http://www.wjec.co.uk/qualifications/qualification-resources.html?pastpaper=true&subject=History&level=all> (access date 1.05.2014) — The name from the screen.

4. SAT Subject Test Practice U.S. History [Electronic reference] // SAT : [website]. — Нью-Йорк, 2010–2014. — Access mode : <http://sat.collegeboard.org/practice/sat-subject-test-preparation/us-history> (access date 1.05.2014) — The name from the screen.

5. Demonstracionnye materialy KIM EGJe [Official informational platform of Unified State Exam] [Electronic reference] : [website]. — Moscow : 2012–2014. — Access mode : <http://ege.edu.ru/ru/main/demovers/> (access date 1.05.2014) — The name from the screen.